

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรโครงการระบบ การเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

ณัฐพันธุ์ กันธิยะ ^{1/}

บทคัดย่อ

การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน กลุ่มตัวอย่างจำนวน 260 คนเป็นเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ นำข้อมูลที่รวบรวมได้มาทำการประเมินระดับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรโดยการประเมิน 5 ระดับของลิเกิร์ต และแปรผลความคิดเห็น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 50-69 ปี และมีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษา และเกษตรกรมีรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อ ระหว่าง 10,000-50,000 บาทต่อครอบครัวต่อปี เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์เลี้ยงโคเนื้อ 10 ปีขึ้นไป ในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์ เลี้ยงเป็นพ่อ-แม่พันธุ์ เกษตรกรร้อยละ 53.85 มีพื้นที่ถือครอง น้อยกว่า 10 ไร่ต่อราย และมีพื้นที่เลี้ยงโคจำนวน 1-3 ไร่ (ร้อยละ 54.23) เกษตรกรเลี้ยงโคด้วยอาหารหยาบอย่างเดียวคิดเป็นร้อยละ 54.23 และมีแร่ธาตุก้อนให้ตลอดทั้งปี ร้อยละ 65.38 โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการผสมเทียม นิยมใช้พ่อพันธุ์ในการผสมพันธุ์ มีการคัดเลือกโคพ่อ-แม่พันธุ์ไว้ผลิตโคในรุ่นต่อไป ส่วนการรักษาโรคและการฉีควัคซีน รวมทั้งการผสมเทียม พบว่า เกษตรกรได้รับการบริการ จากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ในพื้นที่ สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคเนื้อพบว่า เกษตรกรมีปัญหาด้านอาหารหยาบไม่เพียงพอต่อความต้องการในฤดูแล้ง สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรพบว่า ปัจจัยองค์ความรู้ด้านการจัดการฟาร์มและการจัดการพ่อแม่พันธุ์ มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตมากที่สุด สำหรับปัจจัยด้านการผลิตผลต่อประสิทธิภาพในการผลิตในระดับมากที่สุดคือ การจัดการพ่อแม่พันธุ์ (การจับสัตว์ การผสมจริง) ส่วนทางด้านปัจจัยด้านการตลาด การวางแผนการผลิตที่ดีมีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตมากที่สุด เกษตรกรต้องการการ

ส่งเสริม/สนับสนุน องค์ความรู้ทางการตลาดโคเนื้อมากที่สุด รองลงมาคือสนับสนุนน้ำเชื้อ พืชอาหารสัตว์ วัคซีนและยารักษาโรค

สำหรับระบบการผลิตของเกษตรกรพบว่า จุดแข็งของเกษตรกร คือ มีพื้นที่ที่เหมาะสมในการเลี้ยงโคจำนวนมาก มีพืชอาหารสัตว์ที่หลากหลายและใช้ผลพลอยได้จากการเกษตรเป็นอาหารสัตว์ได้ดีเช่น ต้นข้าวโพด มีคุณค่าทางโภชนาการสูงสามารถนำมาเลี้ยงโคเพื่อเพิ่มมูลค่าได้เป็นอย่างดี แต่มีจุดอ่อนคือ โคเนื้อที่เลี้ยงในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นโคพื้นเมืองมีการเจริญเติบโตช้า ขาดการปรับปรุงพันธุ์ และการจัดการแบบประณีตภายในฟาร์ม และอุปสรรคที่สำคัญคือ ราคาโคเนื้อที่ผันผวน และขาดการเชื่อมโยงในระดับต่าง ๆ ตลอดห่วงโซ่อุปทาน

คำสำคัญ : โครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ จังหวัดน่าน

เลขทะเบียนวิชาการ: 62(2)-0216(5)-064

^{1/} สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดน่าน อำเภอเมือง จังหวัดน่าน 55000

FACTORS INFLUENCING EFFECINCY OF BEEF PRODUCTION OF BIG FARM PROJECT NAN PROVINCE

Nuttapan kantiya^{1/}

Abstract

The purpose of this study were to study factors affecting the efficiency of beef production. This study was a survey research, population consisted of 321 from which sample 260 were draw. Research instrument were questionnaire and interview. The analysis pattern of implementation and result of factors influencing efficiency of beef production were asked farmers' opinion in each issue by using 5 levels measurement of Likert scale and weight mean score use to explain the meaning. Statistical tools employed were frequency, percentage, mean and standard deviation.

The results found that, the most farmer were male, had age between 50-59 years old, had primary school degree education, were married status had income 10,000-50,000 per month and had animal husbandry experience over 10 years. The most aim of raise were breeder. The 53.85% farmer had occupiable land with 1-10 rai per family. They (54.23 %) used their land for raising beef cattle between 1-3 rai and fed animal with only roughages (54.23 %). However, 65.38 % of farmer had access to mineral supplement for their animal. For breeding, they did not use artificial insemination, bred by sire Moreover, they were treated animal sick vaccination or artificial insemination by the authorities-DLD. For the problems and obstacles of beef production were roughages source during dry. The most factors influencing efficiency of beef production were farm and parent stock management knowledge and also parent stock management (insemination and heat detection). For marketing factor, production planning were affected to efficiency of beef production. The farmer need beef marketing knowledge, semen, roughages vaccine and medicine, respectively.

The straight was appropriate land for beef raising in Chiang Klang District, more variety of agricultural by product e.g. corn. The weakness was slow growth rate of native beef cattle and poor genetic selection and farm management. The important threat was pricing war and disconnected between nodes of beef supply chain.

Keywords : Beef production, Big farm project, Nan

Registered No : 62(2)-0216(5)-064

^{1/} Nan Province livestock Office, Muang District, Nan Province 55000

คำนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เกษตรแปลงใหญ่ คือโครงการระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่เป็นหนึ่งในโครงการสำคัญของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ที่มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและบริหารจัดการร่วมกัน ทำให้เกิดการรวมกันผลิตและรวมกันจำหน่าย โดยมีตลาดรองรับที่แน่นอน 2. เพื่อให้เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิตและมีผลผลิตต่อหน่วยเพิ่มขึ้น รวมทั้งผลผลิตที่มีคุณภาพได้มาตรฐานภายใต้การบูรณาการของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ซึ่งมีพื้นที่เป้าหมายของการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ จำนวน 30 ล้านไร่ มีระยะเวลาดำเนินโครงการปี พ.ศ. 2560 ถึง 2564 โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักคือ กรมส่งเสริมการเกษตร และหน่วยงานรับผิดชอบรองได้แก่ กรมปศุสัตว์ กรมประมง กรมชลประทาน กรมวิชาการเกษตร กรมการข้าว กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมพัฒนาที่ดิน กรมตรวจสอบบัญชีสหกรณ์ สำนักงานปฎิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม กรมหม่อนไหม สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2561) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาของกระทรวง (Road map) ซึ่งมีโครงการที่สำคัญคือการปรับโครงสร้างการผลิตสินค้าเกษตร ด้านสินค้าพืช ปศุสัตว์ และประมง โดยที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและ ได้มอบนโยบาย เมื่อวันที่ 26 สิงหาคม 2558 เน้นให้ความสำคัญในเรื่องการลดต้นทุนการผลิต โดยการรวมแปลงการผลิตของเกษตรกรเป็นแปลงใหญ่จะก่อให้เกิดกิจกรรมลดต้นทุนการผลิตตามที่กำหนดและสามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นการเพิ่มโอกาสในการแข่งขันให้กับสินค้าเกษตร ทั้งนี้การปรับโครงสร้างสินค้าที่สำคัญดังกล่าวจะต้องทำการผลิตในพื้นที่ที่มีความเหมาะสม ตามที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ประกาศเขตพื้นที่เหมาะสม การผลิตสินค้า 20 ชนิดไว้แล้ว โดยมีหลักการ คือการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต อาทิเช่น ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตต่อพื้นที่ รวมทั้งผลผลิตมีคุณภาพได้มาตรฐาน ตรงตามความต้องการของตลาดมีการผลิตร่วมกันเป็นกลุ่มและมีการเชื่อมโยงกับตลาดเพื่อบริหารจัดการให้เกิดสมดุลระหว่างอุปทานและอุปสงค์ของสินค้า แก่ปัญหาเรื่องสินค้าล้นตลาดและราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ อย่างไรก็ตาม โครงสร้างภาคการเกษตรของไทย เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรขนาดเล็ก และเป็นการผลิตที่มีลักษณะต่างคนต่างทำ การดำเนินการลักษณะดังกล่าวทำให้ภาคเกษตรต้องเผชิญกับปัญหาและข้อจำกัดต่างๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อรายได้และความเป็นอยู่ของเกษตรกร เช่น ปัญหาด้านต้นทุนการผลิตได้แก่ ค่าพันธุ์ ค่าปัจจัยการผลิตต่างๆ ค่าใช้จ่ายของเครื่องจักรกลการเกษตร และค่าจ้างแรงงานด้านการเกษตรรวมทั้งปัญหาการขาดอำนาจ

การต่อรองของเกษตรกรตลอดกระบวนการผลิต (Production Process) การจัดการห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) และปัญหาด้านการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ยังไม่เข้าถึงตัวเกษตรกรได้เท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อเป็นการลดข้อจำกัดดังกล่าว จึงต้องส่งเสริมให้เกษตรกรมีการรวมกลุ่มการผลิต และการบริหารจัดการร่วมกัน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีภารกิจต้องดูแลคุณภาพชีวิตของเกษตรกร ต้องให้การสนับสนุนและส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรของเกษตรกรให้มีคุณภาพได้มาตรฐานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของสินค้าเกษตรและเพิ่มรายได้ของเกษตรกร จึงได้กำหนดระบบการส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ ที่มีการบริหารจัดการร่วมกันให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ผลักดันให้เกษตรกรรวมกลุ่มในการผลิตเพื่อร่วมกันจัดทำปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพ ราคาเป็นธรรม เพื่อลดต้นทุน เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ตลอดจนการจัดการด้านการตลาดโดยหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก

ในพื้นที่อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน ที่ผ่านมามีปัญหาในการผลิตโคเนื้ออยู่หลายประการ ได้แก่ ประสิทธิภาพการผลิต ด้านการบริหารจัดการการเลี้ยงดู ด้านการผสมพันธุ์แบบใช้วิธีการผสมเทียม ด้านการนำเทคโนโลยีเข้ามาปรับใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อไม่มากนัก ด้านการแพร่ระบาดของโรคต่างๆ และกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงบางรายยังขาดเงินทุนที่ใช้ในการจัดซื้อแม่พันธุ์และอุปกรณ์ในการเลี้ยงโค จนกระทั่งปลายปี 2560 สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดน่านได้นำนโยบายส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาเชิญชวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่อำเภอเชียงกลางให้เข้าร่วมโครงการฯ จำนวนเกษตรกร 296 ราย และมีจำนวนโคเนื้อ 1,157 ตัว เพื่อให้เกษตรกรรวมกลุ่มบริหารจัดการตั้งแต่การผลิตจนถึงการตลาด เพื่อให้เกิดการลดต้นทุนการผลิต พัฒนาคุณภาพ มีตลาดรับซื้อที่แน่นอน อันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของเกษตรกร และสามารถพึ่งพาตัวเองได้ในที่สุด เมื่อมีการส่งเสริมให้มีการเลี้ยงโคเนื้อเพิ่มขึ้น จึงต้องศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในโครงการฯ เพื่อให้ได้ข้อมูลจำนวนโคเนื้อในระบบการผลิต สายพันธุ์โคเนื้ออาหารที่ใช้เลี้ยง รูปแบบการจัดการฟาร์ม การผสมพันธุ์ การสุขาภิบาล และป้องกันโรค รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลที่จะสามารถนำมาใช้ในการวางแผนการผลิต เกิดการพัฒนาศักยภาพของการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร และเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพิจารณา การกำหนดแนวทางส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ และพิจารณาแก้ไขสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับการผลิตของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการปศุสัตว์และบุคลากรที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

3. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้างนี้ เป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน ซึ่งได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2561- เดือน มิถุนายน พ.ศ. 2562

4. นิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา

โครงการ หมายถึง โครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน ปี 2561-2562

5. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบข้อมูลเบื้องต้น รูปแบบวิธีการเลี้ยง การจัดการอาหาร การป้องกันรักษาโรค ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงของเกษตรกรโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ ในพื้นที่อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

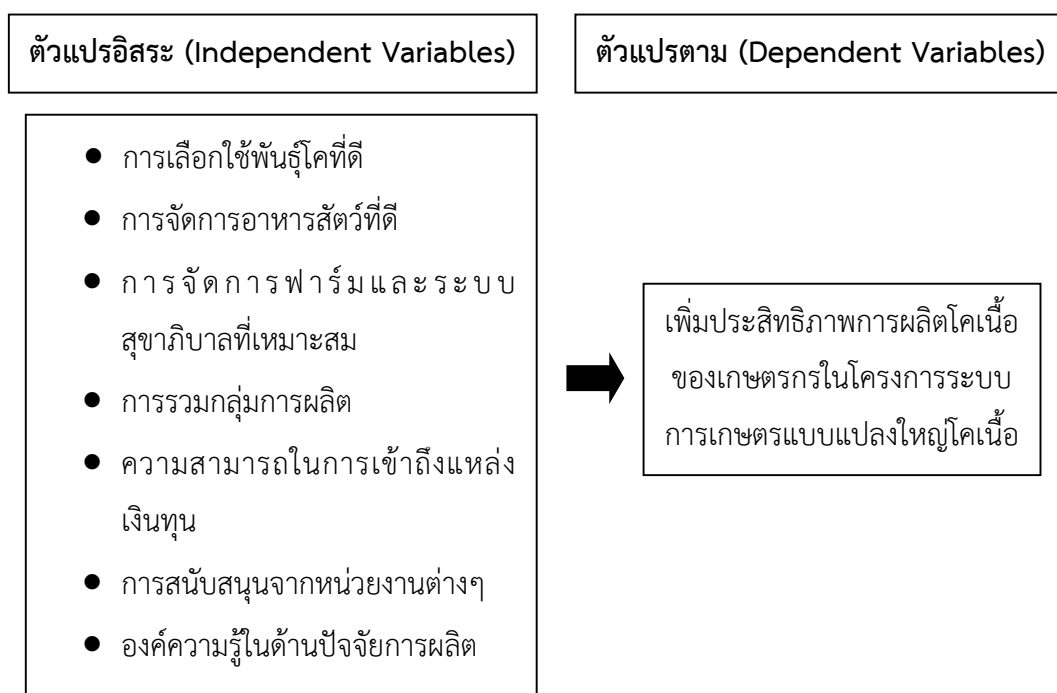
2. เพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ ในพื้นที่อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

3. ใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาแก้ไข ปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อ จังหวัดน่าน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ พื้นที่อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน และเกษตรกรรายอื่นๆต่อไป

6. กรอบแนวคิดในการศึกษา

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน” ดังนี้คือการเลือกใช้พันธุ์โคที่ดี มีการจัดการอาหารสัตว์ การจัดการฟาร์ม และระบบการสุขาภิบาลที่

เหมาะสม รวมถึงการรวมกลุ่มการผลิต การเข้าถึงแหล่งเงินทุนและการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ การมีองค์ความรู้ในด้านปัจจัยการผลิตต่างๆ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อให้ดีขึ้น ดังนั้น ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะเป็นแนวทางให้เกษตรกรนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการฟาร์ม การวางแผนการผลิตและเพิ่มผลผลิตจำนวนโคภายในฟาร์ม ให้เพียงพอต่อความต้องการของตลาด นอกจากนี้ยังสามารถประยุกต์ใช้เพื่อเป็นแนวทางในการให้คำแนะนำกับเกษตรกรของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการปศุสัตว์ ในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น



ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) ในลักษณะการสำรวจ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้น รูปแบบวิธีการเลี้ยง การจัดการอาหาร การป้องกันรักษาโรค ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงของเกษตรกรในโครงการฯ และความคิดเห็นของเกษตรกรต่อปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์สภาพการผลิตของเกษตรกรที่เข้าโครงการฯ ณ ปัจจุบัน เพื่อเป็นการประเมินประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ วิทยาลัยอาชีวศึกษาอำเภอยางตลาด จังหวัดน่าน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือ เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ ภูมิศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่านทั้งหมดจำนวน 321 ราย

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Purposive sampling)

ทำการสุ่มตัวอย่างร้อยละ 80 ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่านแบบเจาะจง โดยผู้รับผิดชอบและคณะกรรมการโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ ภูมิศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่านที่ได้คัดเลือกประชากรกลุ่มเป้าหมาย (Target population) ไว้แล้ว ได้ตัวอย่างจำนวน 260 คนและเมื่อใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างตามวิธีของ ทาโร่ ยามาเน่ ที่ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 5 จากข้อมูลประชากรของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ ภูมิศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่านทั้งหมด

การคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

$$\text{สูตร } n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

เมื่อ n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

N = จำนวนสมาชิกประชากร

e = ความคลาดเคลื่อนในการสุ่มร้อยละ 5 (0.05)

จากสูตรข้างต้นคำนวณแล้วได้กลุ่มตัวอย่าง 178.085 คน หรือประมาณ 180 คน ผู้วิจัยจึงเลือกที่จะเก็บข้อมูลจำนวน 260 ตัวอย่าง

2. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ ภูมิศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน โดยใช้แหล่งข้อมูลคือ

เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ที่ผู้ถูกสัมภาษณ์สามารถตอบคำถามได้อย่างอิสระ โดยทำการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย (Focus Group) ซึ่งผู้สัมภาษณ์จะต้องจับประเด็นและสาระสำคัญ โดยใช้แบบสอบถามแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง (Interview schedule) มีลักษณะคำถามปลายปิด (Close-ended question) และปลายเปิด (Open-ended question) ประกอบด้วย 8 ส่วนดังนี้ **ส่วนที่ 1** ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร ประกอบด้วย เพศ อายุ ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อ ระดับการศึกษา อาชีพประจำ **ส่วนที่ 2** ข้อมูลการเลี้ยงและสภาพฟาร์ม จำนวนและเพศของโคเนื้อที่เลี้ยงภายในฟาร์ม ประเภทและรูปแบบการเลี้ยงโคเนื้อ **ส่วนที่ 3** ข้อมูลแรงงาน พื้นที่ในการเลี้ยง และการจัดการอาหาร ประกอบด้วย การถือครองที่ดิน พื้นที่สำหรับเลี้ยงโคเนื้อ พื้นที่สำหรับปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ แหล่งอาหาร แหล่งและการเก็บสำรองอาหารสัตว์ และความเพียงพอของวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่ใช้ในพื้นที่ **ส่วนที่ 4** ข้อมูลการผสมพันธุ์ ประสิทธิภาพการผลิต และการรักษาโรค ประกอบด้วย พันธุ์และจำนวนแม่โคเนื้อที่เลี้ยงภายในฟาร์ม การผสมพันธุ์ การจัดการด้านสุขภาพ **ส่วนที่ 5** ข้อมูลแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ แหล่งเงินทุนและวงเงินกู้ยืมที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อ **ส่วนที่ 6** ข้อมูลการตลาดและราคาจำหน่าย **ส่วนที่ 7** การได้รับบริการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ **ส่วนที่ 8** ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรตัวอย่าง ประกอบด้วย

1. ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรผู้ให้สัมภาษณ์ ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานะภาพ สถานะภาพในครอบครัว การศึกษา สถานะภาพทางสังคม การเลี้ยงโคเป็น มีรายได้จากการประกอบอาชีพอะไร เกษตรกรมีรายได้รวมของครัวเรือนเฉลี่ยเดือนละเท่าไรและรายได้เฉลี่ยต่อปีของการขายโคเนื้อ

- 2 ข้อมูลการเลี้ยงและสถานะภาพฟาร์ม ประกอบด้วย การเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร เกษตรกรมีการจดบันทึกข้อมูลหรือทำประวัติโคเนื้อหรือไม่ จำนวนโคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยงทั้งหมด พ่อพันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยง แม่พันธุ์โคเนื้อที่เลี้ยงทั้งหมด โคเพศผู้อายุมากกว่า 6 เดือนขึ้นไปแต่ไม่ใช่พ่อพันธุ์ โคเพศเมียอายุมากกว่า 6 เดือนขึ้นไปแต่ไม่ตั้งท้อง ลูกโคเพศผู้อายุต่ำกว่า 6 เดือน ลูกโคเพศเมียอายุต่ำกว่า 6 เดือน ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโคเนื้อ เกษตรกรมีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคเนื้อมานานแค่ไหนและเกษตรกรมีเป้าหมายการเลี้ยงในอนาคตอย่างไร

3. ข้อมูลแรงงาน พื้นที่ในการเลี้ยง และการจัดการอาหาร ประกอบด้วย จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ แหล่งน้ำที่ใช้ในการเลี้ยง ลักษณะการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร พื้นที่ถือครองทาง

การเกษตร พื้นที่ที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อ อาหารที่เกษตรกรใช้เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาหารประเภทใด เกษตรกรเคยให้แร่ธาตุก่อนหรือไม่ และเกษตรกรใช้แหล่งอาหารหายาจากไหนในการเลี้ยงโค

4. การผสมพันธุ์ ประสิทธิภาพการผลิต และการรักษาโรค ประกอบด้วย การผสมเทียมใช้น้ำเชื้อจากแหล่งใด ผู้ให้บริการผสมเทียมคือใคร การใช้พ่อพันธุ์คุมฝูง การตายของโคในรอบปี เมื่อโคเจ็บป่วยบุคคลที่ทำการรักษาเป็นใคร เกษตรกรได้ทำวัคซีน/ถ่ายพยาธิให้กับโคเนื้อที่เลี้ยงหรือไม่

5. ข้อมูลแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อ ประกอบด้วย เงินทุนที่เกษตรกรใช้เลี้ยงโค

6. ข้อมูลการตลาด การขาย ราคาขาย ประกอบด้วย เกษตรกรจำหน่ายโค/ลูกโค/แม่โคสาวให้กับใคร อายุของโค/ลูกโค/แม่โคสาวที่เกษตรกรจำหน่าย น้ำหนักของโคเนื้อที่เกษตรกรจำหน่าย ลักษณะการจำหน่าย เกษตรกรรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและสหกรณ์โคเนื้ออื่นๆหรือไม่ เกษตรกรต้องการให้โครงการ/สหกรณ์ช่วยเหลือในด้านใด เกษตรกรพอใจกับราคาที่ขายได้หรือไม่ การรวมกลุ่มเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อในพื้นที่จังหวัดน่าน มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร

7. การได้รับบริการ การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ประกอบด้วย หน่วยงานที่ให้บริการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ) การใช้บริการด้านสุขภาพโคจากหน่วยงานของกรมปศุสัตว์ เกษตรกรเคยเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อหรือไม่ เกษตรกรเคยไปดูงานเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อหรือไม่และเกษตรกรเคยได้รับการสนับสนุนให้แม่พันธุ์โคเนื้อมาเลี้ยงเพื่อผลิตลูกหรือไม่

8. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร และเกษตรกรมีข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบการผลิต และการตลาดโคเนื้อในเขตพื้นที่จังหวัดน่านอย่างไร

9. ระดับคะแนนของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อในพื้นที่จังหวัดน่าน

10. ระดับคะแนนความต้องการในการส่งเสริมและสนับสนุนของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อในพื้นที่จังหวัดน่าน

3. การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผล

นำข้อมูลจากแบบสอบถาม มาวิเคราะห์โดยโปรแกรมสถิติสำเร็จรูปและแสดงค่าทางสถิติ และแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

2. เกณฑ์การให้คะแนนของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนโดยใช้หลักของ Likert Scale โดยแบ่งคะแนนแต่ละข้อออกเป็น 5 ระดับ คือ 5, 4, 3, 2 และ 1 ดังนี้

มากที่สุด	=	5 คะแนน
มาก	=	4 คะแนน
ปานกลาง	=	3 คะแนน
น้อย	=	2 คะแนน
น้อยที่สุด	=	1 คะแนน

3. ค่าเฉลี่ย (mean) ใช้วิเคราะห์ข้อมูลระดับปัญหาและระดับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในด้านต่างๆโดยกำหนดคะแนนในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ระดับ ดังนี้ (สุชาติ , 2546)

มีอิทธิพล/ต้องการการส่งเสริมน้อยที่สุด	ให้คะแนนเท่ากับ	1
มีอิทธิพล/ต้องการการส่งเสริมน้อย	ให้คะแนนเท่ากับ	2
มีอิทธิพล/ต้องการการส่งเสริมปานกลาง	ให้คะแนนเท่ากับ	3
มีอิทธิพล/ต้องการการส่งเสริมมาก	ให้คะแนนเท่ากับ	4
มีอิทธิพล/ต้องการการส่งเสริมมากที่สุด	ให้คะแนนเท่ากับ	5

4. การกำหนดค่าเพื่อประเมินระดับอิทธิพลของปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในด้านต่างๆ ทำได้โดยการประยุกต์ใช้มาตราส่วนประเมินค่า (Applied

Ratin G Scale) แบบ Numerical Rating Scale และนำค่าเฉลี่ยของแต่ละประเด็นมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายดังนี้ (สุชาติ, 2546)

$$\begin{aligned} \text{พิสัยช่วงคะแนน} &= \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{ระดับการวัด}} \\ &= 0.8 \end{aligned}$$

- ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.80 มีอิทธิพล/ต้องการการส่งเสริมน้อยที่สุด
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.81 - 2.60 มีอิทธิพล/ต้องการการส่งเสริมน้อย
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.61 - 3.40 มีอิทธิพล/ต้องการการส่งเสริมปานกลาง
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.41 - 4.20 มีอิทธิพล/ต้องการการส่งเสริมมาก
- ค่าคะแนนเฉลี่ย 4.21 - 5.00 มีอิทธิพล/ต้องการการส่งเสริมมากที่สุด

ผลการศึกษา

1. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

พบว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 80.00 เพศหญิง ร้อยละ 20.00 ซึ่งอายุของเกษตรกรระหว่าง 30-39 ปี และระหว่าง 70-79 ปี ร้อยละ 3.08 เกษตรกรมีอายุระหว่าง 40-49 ปี ร้อยละ 13.85 และมีอายุระหว่าง 50-59 ปี และอายุระหว่าง 60-69 ปี ร้อยละ 40.00 ตามลำดับ โดยสถานภาพของเกษตรกรส่วนมากสมรสแล้ว ร้อยละ 94.23 และรองลงมาร้อยละ 5.77 มีสถานภาพโสด ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัว ร้อยละ 76.92 ระดับการศึกษาของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 56.92 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยละ 25.38 จบการศึกษาระดับมัธยมและเกษตรกรร้อยละ 3.08 จบการศึกษาวส.และปวช. มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 11.54 ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนสถานภาพทางสังคมพบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ร้อยละ 63.08 ไม่มีสถานภาพทางสังคม คือ ไม่มีตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน หรือผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รองลงมาร้อยละ 16.92 เป็นกรรมการหมู่บ้าน และรองลงมาร้อยละ 8.46 เป็นผู้ใหญ่บ้าน การเลี้ยงโคของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นอาชีพเสริม ร้อยละ 80.00 และรองลงมา ร้อยละ 20.00 เป็นการเลี้ยงเป็นอาชีพหลัก รายได้ของเกษตรกรส่วนใหญ่มาจากอาชีพเลี้ยงโคเนื้อ ร้อยละ 51.54 รองลงมา ร้อยละ 25.77 จากการทำเกษตร และการรับจ้างทั่วไป ร้อยละ 14.23

รายได้ครอบครัวของเกษตรกรโดยเฉลี่ย ร้อยละ 25.77 มีรายได้ระหว่าง 10,001-20,000 บาท/เดือน รองลงมาร้อยละ 21.54 มีรายได้ระหว่าง 20,001-30,000 บาท/เดือน ร้อยละ 16.92 มีรายได้น้อยกว่า 5,000 บาทต่อ/เดือน และร้อยละ 11.54 มีรายได้ระหว่างระหว่าง 30,001-40,000 บาท/เดือน ร้อยละ 8.46 มีรายได้ระหว่าง 5,001-10,000 บาท/เดือน และร้อยละ 5.38 มีรายได้ระหว่าง 40,001-50,000 บาท/เดือน ส่วนรายได้จากการจำหน่ายโคเนื้อพบว่า เกษตรกรร้อยละ 25.77 มีรายได้จากการจำหน่ายโคอยู่ระหว่าง 10,000-50,000 บาท/ปี รองลงมาร้อยละ 11.54 มีรายได้ระหว่าง 50,001-100,000 บาท/ปี ร้อยละ 8.46 มีรายได้ระหว่าง 100,001-150,000 บาท/ปี และร้อยละ 8.46 ไม่มีรายได้จากการจำหน่ายโคเนื้อเนื่องจากกำลังเริ่มเลี้ยง ดังแสดงในตารางที่ 1

วัตถุประสงค์ในการเลี้ยงโคของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน ส่วนใหญ่ทำการเลี้ยงไว้เพื่อเป็นพ่อแม่พันธุ์ ร้อยละ 62.31 รองลงมาร้อยละ 31.54 เลี้ยงไว้จำหน่ายเป็นโคขุน และร้อยละ 3.08 เลี้ยงไว้เพื่อใช้งาน เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจดบันทึกประวัติโค ร้อยละ 65.77 และร้อยละ 34.23 ไม่ได้ทำการจดบันทึกประวัติโค จำนวนโคเนื้อของเกษตรกรส่วนใหญ่พบว่า เกษตรกรร้อยละ 88.46 เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 1-10 ตัว และรองลงมาร้อยละ 11.54 เลี้ยงโคเนื้อจำนวน 11-20 ตัว การเลี้ยงโคเพศผู้ของเกษตรกรส่วนใหญ่พบว่า ร้อยละ 56.92 มีโคเพศผู้จำนวน 1-3 ตัว รองลงมาร้อยละ 11.54 มีโคเพศผู้จำนวน 4-6 ตัว และร้อยละ 8.46 มีโคเพศผู้จำนวน 7-10 ตัว ตามลำดับ ส่วนการเลี้ยงโคเพศเมียของเกษตรกรส่วนใหญ่พบว่า ร้อยละ 60.00 มีโคเพศเมียจำนวน 1-5 ตัว และร้อยละ 8.46 มีโคเพศเมียจำนวน 6-10 ตัว ส่วนโคเพศผู้ที่เกษตรกรเลี้ยงมีอายุมากกว่า 6 เดือน จำนวน 1-5 ตัว ร้อยละ 43.00 และ จำนวน 6-10 ตัว ร้อยละ 57.00 ส่วนโคเพศเมียอายุมากกว่า 6 เดือน จำนวน 1-5 ตัว ร้อยละ 25.84 และร้อยละ 71.35 มีจำนวน 6-10 ตัว และมีโคเพศเมียที่มีอายุมากกว่า 6 เดือน จำนวนมากกว่า 10 ตัว ร้อยละ 2.81 ส่วนค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่พบว่า ร้อยละ 36.92 มีค่าใช้จ่ายมากกว่า 2,000 บาท/เดือน รองลงมาร้อยละ 31.15 มีค่าใช้จ่าย 500-1,000 บาท/เดือน ร้อยละ 23.08 มีค่าใช้จ่าย 1,001-2,000 บาท/เดือน และร้อยละ 5.77 มีค่าใช้จ่ายต่อเดือนน้อยกว่า 500 บาท/เดือน ประสิทธิภาพในการเลี้ยงโคของเกษตรกรส่วนใหญ่พบว่า เกษตรกรร้อยละ 34.23 มีประสิทธิภาพในการเลี้ยงโคเนื้อ 10 ปีขึ้นไป รองลงมาร้อยละ 23.08 เลี้ยงโคเนื้อมาแล้ว 7-10 ปี รองลงมาร้อยละ 20.00 เลี้ยงโคเนื้อมาแล้ว 1-3 ปี รองลงมาร้อยละ 14.23 เลี้ยงโคมาแล้ว 4-6 ปี และร้อยละ 8.46 เกษตรกรมีประสิทธิภาพในการเลี้ยงโคน้อยกว่า 1 ปี โดยอนาคตของเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีการเลี้ยงโคที่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 88.46

เกษตรกรร้อยละ 3.08 กำลังพิจารณาในการเพิ่มจำนวนโคที่เลี้ยง และร้อยละ 8.46 อยู่ในช่วงการตัดสินใจ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษา อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ (n=260)

ข้อมูลส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร		จำนวน	ร้อยละ
1.1 เพศ	ชาย	208	80.00
	หญิง	52	20.00
1.2 อายุ/ปี	30-39 ปี	8	3.08
	40-49 ปี	36	13.85
	50-59 ปี	104	40.00
	60-69 ปี	104	40.00
	70-79 ปี	8	3.08
1.3 สถานภาพ	โสด	15	5.77
	สมรส	245	94.23
1.4 สถานะในครอบครัว	หัวหน้าครอบครัว	200	76.92
	สมาชิกในครอบครัว	60	23.08
1.5 การศึกษา	ประถมศึกษา	148	56.92
	มัธยมศึกษา	66	25.38
	ปวช.	8	3.08
	ปวส.	8	3.08
	ปริญญาตรี	30	11.54
1.6 สถานะภาพทางสังคม	ไม่มีตำแหน่ง	164	63.08
	กรรมการหมู่บ้าน	44	16.92
	ผู้ใหญ่บ้าน	22	8.46
	อื่นๆ	30	11.54
1.7 การเลี้ยงโคเนื้อเป็น	อาชีพหลัก	52	20.00
	อาชีพเสริม	208	80.00

ตารางที่ 1 (ต่อ) ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรกรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ
กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน (n=260)

ข้อมูลส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร		จำนวน	ร้อยละ
1.8 รายได้จากการประกอบอาชีพ	ทำการเกษตร	67	25.77
	เลี้ยงโคเนื้อ	134	51.54
	รับจ้าง	37	14.23
	อื่น ๆ	22	8.46
1.9 รายได้รวมของครอบครัวโดยเฉลี่ย (บาท/เดือน)	น้อยกว่า 5,000 บาท	44	16.92
	5,001-10,000 บาท	22	8.46
	10,001-20,000 บาท	67	25.77
	20,001-30,000 บาท	56	21.54
	30,001-40,000 บาท	30	11.54
	40,001-50,000 บาท	14	5.38
	ไม่ระบุ	27	10.38
1.10 รายได้เฉลี่ยของการจำหน่ายโค(บาท/ปี)	10,000-50,000 บาท	67	25.77
	50,001-100,000 บาท	30	11.54
	100,001-150,000 บาท	22	8.46
	ยังไม่ได้จำหน่าย	22	8.46
	ไม่ระบุ	119	45.77

ตารางที่ 2 ข้อมูลการเลี้ยงและสภาพฟาร์มของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่
โคเนื้อ ภูมิศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน (n=260)

ข้อมูลส่วนที่ 2 ข้อมูลการเลี้ยงและสภาพฟาร์ม		จำนวน	ร้อยละ
2.1 วัตถุประสงค์การเลี้ยงโค	เลี้ยงไว้จำหน่ายเป็นโคขุน	82	31.54
	เลี้ยงไว้เพื่อเป็นพ่อพันธุ์-แม่พันธุ์	162	62.31
	เลี้ยงไว้เพื่อใช้งาน	8	3.08
	อื่นๆ	8	3.08
2.2 การจดบันทึกประวัติโค	มี	171	65.77
	ไม่มี	89	34.23
2.3 จำนวนโคที่เลี้ยงทั้งหมด (ตัว)	1-10	230	88.46
	11-20	30	11.54

เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แรงงานในการเลี้ยงโคเนื้อจำนวน 2 คน ร้อยละ 51.15 รองลงมาร้อยละ 34.23 จำนวน 1 คน และร้อยละ 3.08 ใช้แรงงานจำนวน 3 คน แหล่งน้ำที่เกษตรกรใช้ส่วนใหญ่พบว่า มาจากน้ำประปาภูเขา ประปาหมู่บ้าน และน้ำฝนร้อยละ 71.54 รองลงมาร้อยละ 16.92 เกษตรกรใช้น้ำจากสระน้ำ และน้ำชลประทาน ร้อยละ 11.54 รูปแบบในการเลี้ยงโคของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย ร้อยละ 85.77 รองลงมาร้อยละ 8.46 เลี้ยงแบบขังคอก และมีการเลี้ยงโคแบบปล่อย ร้อยละ 5.77 พื้นที่ถือครองทางการเกษตรของเกษตรกรส่วนมากมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 1-10 ไร่ ร้อยละ 53.85 รองลงมาร้อยละ 5.77 มีจำนวน 11-20 ไร่ ร้อยละ 3.08 มีจำนวน 21-30 ไร่ และ 31-40 ไร่ และเกษตรกรร้อยละ 34.23 มีพื้นที่ถือครองทางการเกษตรมากกว่า 40 ไร่ พื้นที่ที่เกษตรกรใช้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ร้อยละ 54.23 มีจำนวน 1-3 ไร่ และรองลงมาร้อยละ 14.23 มีจำนวน 4-10 ไร่ และเกษตรกรร้อยละ 31.54 มีพื้นที่เลี้ยงโคเนื้อมากกว่า 10 ไร่ เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้อาหารหยาบอย่างเดียวในการเลี้ยงโค ร้อยละ 54.23 และร้อยละ 45.77 มีการใช้อาหารข้นและอาหารหยาบในการเลี้ยงโค ในส่วนการให้แร่ธาตุก่อนของเกษตรกรพบว่า ร้อยละ 65.38 เกษตรกรมีแร่ธาตุก่อนให้โคกินตลอดทั้งปี รองลงมาร้อยละ 31.54 ให้เป็นบางครั้ง และร้อยละ 3.08 เกษตรกรยังไม่เคยให้โคกิน แหล่งอาหารหยาบที่ใช้ในการเลี้ยงโคของเกษตรกรพบว่า ร้อยละ 83.08 มีพื้นที่ปลูกหญ้าเป็นของตัวเอง และรองลงมาร้อยละ 8.46 ใช้พื้นที่สาธารณะเป็นแหล่งอาหารหยาบ และฟางข้าว หรือใช้เปลือกข้าวโพดแห้งที่เกษตรกรกักตุนไว้เป็นแหล่งอาหารหยาบ ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 2 (ต่อ) ข้อมูลการเลี้ยงและสภาพฟาร์มของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน (n=260)

ข้อมูลส่วนที่ 2 ข้อมูลการเลี้ยงและสภาพฟาร์ม		จำนวน	ร้อยละ
2.4 จำนวนโคเพศผู้	1-3 ตัว	148	56.92
	4-6 ตัว	30	11.54
	7-10 ตัว	22	8.46
	ไม่มี	60	23.08
2.5 จำนวนโคเพศเมีย	1-5 ตัว	156	60.00
	6-10 ตัว	22	8.46
	ไม่มี	82	31.54
2.6 โคเพศผู้อายุมากกว่า 6 เดือน (n=200)	1-5 ตัว	86	43.00
	มากกว่า 5 ตัว	114	57.00
2.7 โคเพศเมียอายุมากกว่า 6 เดือน (n=178)	1-5 ตัว	46	25.84
	6-10 ตัว	127	71.35
	มากกว่า 10 ตัว	5	2.81
2.8 โคเพศผู้อายุต่ำกว่า 6 เดือน	ไม่มีโคเพศผู้อายุต่ำกว่า 6 เดือน	ไม่มี	ไม่มี
2.9 โคเพศเมียอายุต่ำกว่า 6 เดือน	ไม่มีโคเพศเมียอายุต่ำกว่า 6 เดือน	ไม่มี	ไม่มี
2.10 ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโคบาทต่อเดือน	น้อยกว่า 500 บาท	15	5.77
	500-1,000 บาท	81	31.15
	1,001-2,000 บาท	60	23.08
	มากกว่า 2,000 บาท	96	36.92
	ไม่ระบุ	8	3.08
2.11 มีประสบการณ์ในการเลี้ยง	น้อยกว่า 1 ปี	22	8.46
	1-3 ปี	52	20.00
	4-6 ปี	37	14.23
	7-10 ปี	60	23.08
	10 ปีขึ้นไป	89	34.23
2.12 มีเป้าหมายการเลี้ยงในอนาคต	เลี้ยงเพิ่มขึ้น	230	88.46
	กำลังพิจารณา	8	3.08
	ยังไม่ได้ตัดสินใจ	22	8.46

ตารางที่ 3 ข้อมูลแรงงาน พื้นที่ในการเลี้ยง และการจัดการอาหารของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ วิทยาลัยการอาชีพเขียงกลาง จังหวัดน่าน (n=260)

ข้อมูลส่วนที่ 3 ข้อมูลแรงงาน พื้นที่ในการเลี้ยงและการจัดการอาหาร		จำนวน	ร้อยละ
3.1 จำนวนแรงงานที่ใช้เลี้ยงโคเนื้อ (คน)	1 คน	89	34.23
	2 คน	133	51.15
	3 คนขึ้นไป	8	3.08
	ไม่ระบุ	30	11.54
3.2 แหล่งน้ำที่ใช้ในการเลี้ยง	ชลประทาน	30	11.54
	สระน้ำ	44	16.92
	น้ำประปาภูเขา ประปาหมู่บ้าน น้ำฝน	186	71.54
3.3 รูปแบบการเลี้ยงโค	ขังคอก	22	8.46
	กึ่งขังกึ่งปล่อย	223	85.77
	ปล่อย	15	5.77

ในพื้นที่อำเภอเขียงกลาง จังหวัดน่าน เกษตรกรผู้เลี้ยงโคทำการผสมพันธุ์โคโดยใช้พ่อพันธุ์ ร้อยละ 80.00 ส่วนเกษตรกรที่ทำการผสมเทียมโดยใช้น้ำเชื้อจากกรมปศุสัตว์ ร้อยละ 69.23 และน้ำเชื้อจากที่อื่นๆ ร้อยละ 30.77 ในการผสมเทียมโคของเกษตรกรส่วนมากจะให้เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ทำการผสมเทียม ร้อยละ 69.23 สำหรับเกษตรกรที่ไม่ใช้การผสมเทียม เกษตรกรนิยมใช้พ่อพันธุ์คุมฝูง โดยพบว่า ร้อยละ 55.29 ใช้พ่อพันธุ์ 1 ตัวต่อแม่พันธุ์ 3 ตัว รองลงมา ร้อยละ 33.65 ใช้พ่อพันธุ์ 1 ตัวต่อแม่พันธุ์ 5 ตัว และร้อยละ 11.06 ใช้พ่อพันธุ์ 1 ตัวต่อแม่พันธุ์ 10 ตัว สำหรับการตายของโคในรอบปี พบว่าร้อยละ 83.08 ไม่พบการตายของโคในรอบปีที่ผ่านมาเลย และร้อยละ 16.92 พบการตายของโคในรอบปีที่ผ่านมา การรักษาโคป่วยของเกษตรกรส่วนใหญ่ เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์เป็นผู้ทำการรักษา ร้อยละ 51.54 รองลงมา ร้อยละ 45.38 จากอาสาปศุสัตว์ และทำการรักษาเอง ร้อยละ 3.08 ในการทำวัคซีน/ถ่ายพยาธิโคของเกษตรกรส่วนใหญ่พบว่า ทำปีละ 2 ครั้ง ร้อยละ 53.85 รองลงมา ร้อยละ 43.08 ทำปีละ 1 ครั้ง โดยวัคซีนที่ทำ คือ วัคซีนโรคปากและเท้าเปื่อย และยังไม่เคยทำวัคซีนเลย ร้อยละ 3.08 ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 3 (ต่อ) ข้อมูลแรงงาน พื้นที่ในการเลี้ยง และการจัดการอาหารของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน (n=260)

ข้อมูลส่วนที่ 3 ข้อมูลแรงงาน พื้นที่ในการเลี้ยงและการจัดการอาหาร		จำนวน	ร้อยละ
3.4 พื้นที่ถือครองทางการเกษตร (ไร่)	1-10 ไร่	140	53.85
	11-20 ไร่	15	5.77
	21-30 ไร่	8	3.08
	31-40 ไร่	8	3.08
	มากกว่า 40 ไร่	89	34.23
3.5 พื้นที่ที่ใช้ในการเลี้ยงโค (ไร่)	1-3 ไร่	141	54.23
	4-10 ไร่	37	14.23
	มากกว่า 10 ไร่	82	31.54
3.6 อาหารที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาหารประเภทใด	อาหารหยาบอย่างเดียว	141	54.23
	อาหารข้นและอาหารหยาบ	119	45.77
3.7 การให้แร่ธาตุก้อน	ให้บางครั้ง	82	31.54
	ให้ตลอดทั้งปี	170	65.38
	ไม่เคยให้	8	3.08
3.8 แหล่งอาหารหยาบที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อ	แปลงหญ้าของตัวเอง	216	83.08
	ตามไร่นาของคนอื่น/ที่สาธารณะ	22	8.46
	ฟางข้าว หรือเปลือกข้าวโพดแห้ง	22	8.46

ตารางที่ 4 รูปแบบการผสมพันธุ์ และการสุขภาพของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ วิทยาลัยการอาชีพเอราวัณ จังหวัดน่าน (n=260)

ข้อมูลส่วนที่ 4 การผสมพันธุ์ ประสิทธิภาพการผลิต และการรักษาโรค		จำนวน	ร้อยละ
4.1 การผสมพันธุ์	ผสมเทียม	52	20.00
	ใช้พ่อพันธุ์	208	80.00
4.2 การผสมเทียมใช้น้ำเชื้อจากแหล่งใด (n=52)	กรมปศุสัตว์	36	69.23
	อื่นๆ	16	30.77
4.3 ผู้ให้บริการผสมเทียม (n=52)	เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์	36	69.23
	ไม่ระบุ	16	30.77
4.4 การใช้พ่อพันธุ์คุมฝูง (พ่อพันธุ์:แม่พันธุ์/ตัว) (n=208)	1:3 ตัว	115	55.29
	1:5 ตัว	70	33.65
	1:10 ตัว	23	11.06
4.5 การตายของโคในรอบปี	มีการตาย	44	16.92
	ไม่มีการตาย	216	83.08
4.6 การรักษา	อาสาปศุสัตว์	118	45.38
	เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์	134	51.54
	รักษาเอง	8	3.08
4.7 การได้รับการทำวัคซีน/ถ่ายพยาธิและการ ได้รับการป้องกันโรค	ทำปีละ 1 ครั้ง	112	43.08
	ทำปีละ 2 ครั้ง	140	53.85
	ไม่ได้ทำ	8	3.08

เกษตรกรส่วนมากใช้เงินทุนของตนเองในการเลี้ยงโคเนื้อ ร้อยละ 40.00 รองลงมาร้อยละ 28.46 ใช้เงินกู้จากโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ ร้อยละ 23.08 ใช้เงินทั้งของตัวเอง และเงินกู้ ส่วนร้อยละ 8.46 เกษตรกรไม่ระบุแหล่งเงินทุน สำหรับวงเงินกู้เพื่อการเลี้ยงโคของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ วิทยาลัยการอาชีพเอราวัณ จังหวัดน่าน พบว่า ร้อยละ 28.85 เกษตรกรกู้เงินเพื่อการเลี้ยงโคจำนวน 20,001-30,000 บาท รองลงมาคือ 30,001-40,000 บาท ร้อยละ 27.69 และ กู้เงิน 40,001-50,000 บาท ร้อยละ 19.23 มากกว่า 50,000 บาท ร้อยละ 10.00 สุดท้ายคือน้อยกว่า 10,000 บาท ร้อยละ 3.85 ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ข้อมูลแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน (n=260)

ข้อมูลส่วนที่ 5 ข้อมูลแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อ		จำนวน	ร้อยละ
5.1 แหล่งเงินทุน	เงินทุนของตัวเอง	104	40.00
	เงินกู้จากโครงการเกษตรแปลงใหญ่	74	28.46
	ใช้ทั้งเงินของตัวเองและเงินกู้	60	23.08
	อื่นๆ	22	8.46
5.2 วงเงินกู้เพื่อการเลี้ยงโค (บาท)	น้อยกว่า 10,000 บาท	10	3.85
	มากกว่า 10,000 บาท - 20,000 บาท	27	10.38
	มากกว่า 20,000 บาท - 30,000 บาท	75	28.85
	มากกว่า 30,000 บาท - 40,000 บาท	72	27.69
	มากกว่า 40,000 บาท - 50,000 บาท	50	19.23
	มากกว่า 50,000 บาท	26	10.00

สำหรับข้อมูลการตลาดโคเนื้อของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่านส่วนใหญ่พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการจำหน่ายโคเนื้อให้กับพ่อค้าคนกลาง ร้อยละ 48.46 รองลงมาร้อยละ 11.54 จำหน่ายให้กับสหกรณ์โคขุนดอกคำใต้ สหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ หรือสหกรณ์อื่นๆ และร้อยละ 5.77 จำหน่ายให้กับสมาชิกในกลุ่ม และเพื่อนบ้าน โดยส่วนใหญ่โคที่จำหน่ายมีอายุ 2 ปี ร้อยละ 28.46 รองลงมาร้อยละ 8.46 จำหน่ายโคอายุ 3 ปี และร้อยละ 3.08 จำหน่ายโคอายุ 4 ปี ส่วนน้ำหนักของโคที่ทำการจำหน่ายพบว่า ร้อยละ 43.08 น้ำหนักโคที่จำหน่ายเท่ากับ 300-400 กิโลกรัม และรองลงมาร้อยละ 8.46 น้ำหนัก 500-700 กิโลกรัม ลักษณะการจำหน่ายโคของเกษตรกรส่วนใหญ่พบว่า ร้อยละ 48.46 กำหนดราคาโดยการประมาณด้วยสายตา และรองลงมาร้อยละ 5.77 จำหน่ายตามราคาน้ำหนักที่มีชีวิตประมาณ 85-95 บาท/กิโลกรัม (ราคาปี พ.ศ. 2561) ดังแสดงในตารางที่ 6

การได้รับการบริการ การส่งเสริม และสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่พบว่า มีการส่งเสริมการเลี้ยงโคจากกรมปศุสัตว์ ร้อยละ 91.54 และเกษตรกรมีการแนะนำและส่งเสริมการเลี้ยงโคภายในกลุ่มกันเอง ร้อยละ 8.46 และเกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการบริการด้านสุขภาพของโคจากเจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ ร้อยละ 83.08 รองลงมาร้อยละ 16.92 ได้รับการบริการด้านสุขภาพของโคจาก

กลุ่มอาสาในหมู่บ้าน เกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ ร้อยละ 74.23 รองลงมาร้อยละ 11.54 เคยได้รับการฝึกอบรมโครงการเกษตรครบวงจร และร้อยละ 14.23 ไม่เคยเข้าร่วมอบรม ในส่วนการดูงานของเกษตรกรส่วนใหญ่พบว่า เกษตรกรเคยได้ร่วมการดูงานต่างจังหวัด ร้อยละ 56.92 รองลงมาร้อยละ 43.08 เกษตรกรไม่เคยได้รับการดูงาน ในการสนับสนุนการให้แม่พันธุ์โคของกรมปศุสัตว์ พบว่า เกษตรกรเคยได้รับแม่พันธุ์โคมาเลี้ยงเพื่อผลิตลูกโค ร้อยละ 51.54 และรองลงมาร้อยละ 45.38 เกษตรกรไม่เคยได้รับแม่โคมาเลี้ยง ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 6 ข้อมูลการตลาด และราคาจำหน่ายโคเนื้อของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ วิทยาลัยการอาชีพเอกราช จังหวัดน่าน (n=260)

ข้อมูลส่วนที่ 6 ข้อมูลการตลาด และราคาจำหน่าย		จำนวน	ร้อยละ
6.1 แหล่งจำหน่าย โค/ลูกโค/แม่โคสาว	พ่อค้าคนกลาง	126	48.46
	สหกรณ์	30	11.54
	สมาชิกในกลุ่ม, เพื่อนบ้าน	15	5.77
	ไม่ระบุ	89	34.23
6.2 อายุของโค/ลูกโค/แม่โคสาว	2 ปี	74	28.46
	3 ปี	22	8.46
	4 ปี	8	3.08
	ไม่ระบุ	156	60.00
6.3 น้ำหนักโคที่จำหน่าย (กิโลกรัม)	300-400	112	43.08
	500-700	22	8.46
	ไม่ระบุ	126	48.46
6.4 ลักษณะการจำหน่าย	ประมาณด้วยสายตา	126	48.46
	จำหน่ายตามราคา	15	5.77
	น้ำหนักมีชีวิต		
	ไม่ระบุหรืออื่นๆ	119	45.77

ตารางที่ 7 การได้รับบริการส่งเสริม และสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน (n=260)

ข้อมูลส่วนที่ 7 การได้รับบริการส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ		จำนวน	ร้อยละ
7.1 หน่วยงานที่ให้บริการส่งเสริมการ เลี้ยงโค (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)	กรมปศุสัตว์	238	91.54
	กลุ่มผู้เลี้ยงโคในหมู่บ้าน	22	8.46
7.2 การใช้บริการด้านสุขภาพโคจากหน่วยงานของกรมปศุสัตว์	เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์	216	83.08
	อื่นๆ	44	16.92
7.3 เคยเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับ การเลี้ยงโคหรือไม่	เคย โครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ	193	74.23
	เคย โครงการเกษตรครบวงจร	30	11.54
	ไม่เคยเข้าร่วม	37	14.23
7.4 การไปดูงานเกี่ยวกับการเลี้ยงโค เนื้อหรือไม่	เคย ต่างจังหวัด	148	56.92
	ไม่เคย	112	43.08
7.5 ท่านเคยได้รับการสนับสนุนให้แม่พันธุ์โคเนื้อมาเลี้ยงเพื่อเพิ่มลูก หรือไม่	เคย จากปศุสัตว์	134	51.54
	ไม่เคย	118	45.38
	อื่นๆ	8	3.08

ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบในการเลี้ยงโคของเกษตรกรส่วนใหญ่พบว่า เกษตรกรมีแหล่งอาหารหยาบไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงโคในฤดูแล้ง ร้อยละ 51.54 รองลงมาร้อยละ 23.08 มีวัตถุดิบอาหารสัตว์ไม่เพียงพอ และร้อยละ 5.38 ไม่มีพื้นที่ในการปลูกหญ้า ส่วนข้อเสนอแนะของเกษตรกรส่วนใหญ่ในการเลี้ยงโคเนื้อพบว่า อยากให้มีราคาซื้อขายที่ยุติธรรม ร้อยละ 56.92 อยากให้มีตลาดรองรับการซื้อขายโคเนื้อที่มั่นคง ร้อยละ 34.62 และรองลงมาร้อยละ 8.46 อยากให้มีการประกันราคาจำหน่ายโคของเกษตรกร ดังแสดงในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน (n=260)

ข้อมูลส่วนที่ 8 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ		จำนวน	ร้อยละ
8.1 ปัญหาและอุปสรรคในการเลี้ยงโคของท่าน	อาหารหายามีไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงโค	134	51.54
	วัตถุดิบอาหารสัตว์ไม่เพียงพอ	60	23.08
	ไม่มีพื้นที่เพาะปลูก	14	5.38
	อื่นๆ	52	20.00
8.2 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาระบบการผลิตและการตลาดโคในเขตพื้นที่จังหวัดน่านอย่างไร	อยากให้มีการประกันราคา	22	8.46
	ราคายุติธรรม	148	56.92
	อยากให้มีตลาดรองรับการซื้อจำหน่ายโคที่มั่นคงอื่นๆ	90	34.62

2. การประเมินระดับของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

การประเมินระดับของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่านนั้นพบว่าปัจจัยด้านองค์ความรู้ในด้านต่างๆมีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตมากที่สุด โดยองค์ความรู้ด้านการเลี้ยงดูสัตว์และการจัดการฟาร์มและองค์ความรู้ในการจัดการพ่อแม่พันธุ์ มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตมากที่สุด (4.40 คะแนน) รองลงมาคือ องค์ความรู้ในการดูแลสุขภาพและการรักษาสัตว์ (4.13 คะแนน) การจัดทำแปลงพืชอาหารสัตว์ (4.07 คะแนน) การผสมเทียม (3.80 คะแนน) การจัดการอาหารชั้นและหยাব และองค์ความรู้ในด้านตลาดโคเนื้อ (3.73 คะแนน) ตามลำดับ ส่วนองค์ความรู้ในการจัดทำบัญชีต้นทุนการผลิต มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตที่ต่ำที่สุด คือมีคะแนนเท่ากับ 3.20 คะแนน ตามลำดับ โดยภาพรวมแล้ว เกษตรกรคิดว่าปัจจัยด้านองค์ความรู้มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตในระดับมาก คือมีคะแนนเท่ากับ 3.93 คะแนน สำหรับปัจจัยด้านการผลิตพบว่า การจัดการพ่อแม่พันธุ์ (การจับสัตว์ การผสมจริง) มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตมากที่สุด มีคะแนนเท่ากับ 4.33 คะแนน รองลงมาคือดูแลสุขภาพและการรักษาสัตว์มีคะแนนเท่ากับ 4.13 คะแนน ในขณะที่การจัดการอาหารชั้นและอาหารหยাবในฟาร์ม การผสมเทียม และการจัดทำแปลงพืชอาหารสัตว์ มีคะแนนเท่ากับ

4.07 คะแนน และสุดท้ายคือการเลี้ยงดูสัตว์และการจัดการฟาร์ม (4.00 คะแนน) ตามลำดับ โดยภาพรวมแล้วเกษตรกรคิดว่าปัจจัยด้านการผลิตมีผลต่อประสิทธิภาพในการผลิตในระดับมาก คือมีคะแนนเท่ากับ 4.11 คะแนน ส่วนทางด้านปัจจัยด้านการตลาดพบว่า การวางแผนการผลิตที่ดีมีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตมากที่สุด มีคะแนนเท่ากับ 4.07 คะแนน รองลงมาคือสถานที่จำหน่าย ราคา วิธีการซื้อขายที่ยุติธรรม และสุดท้ายคือการจัดทำบัญชีต้นทุนการผลิตมีผลน้อยที่สุด คือมีคะแนนเท่ากับ 3.13 คะแนน สำหรับปัจจัยด้านการตลาดโดยรวมนั้น เกษตรกรคิดว่ามีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตในระดับปานกลางคือมีคะแนนเท่ากับ 3.73 คะแนน ดังแสดงในตารางที่ 9

ส่วนทางด้านระดับความต้องการการส่งเสริม/สนับสนุนของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่านพบว่า เกษตรกรต้องการการส่งเสริม/สนับสนุน องค์ความรู้ทางด้านการตลาดโคเนื้อมากที่สุด คือมีคะแนนเท่ากับ 4.60 คะแนน รองลงมาคือองค์ความรู้ทางด้านการสืบพันธุ์ของสัตว์ (4.47 คะแนน) องค์ความรู้ด้านการจัดการและสุขาภิบาล (4.33 คะแนน) และสุดท้ายคือองค์ความรู้ทางด้านอาหารสัตว์ (4.27 คะแนน) โดยสรุปแล้วเกษตรกรต้องการรับการสนับสนุนการส่งเสริมองค์ความรู้ในระดับมากที่สุดคือมีคะแนนเท่ากับ 4.42 คะแนน นอกจากนี้เกษตรกรยังมีความต้องการรับการสนับสนุนน้ำเชื้อมากที่สุดคือมีคะแนนเท่ากับ 4.33 คะแนน รองลงมาคือสนับสนุนแม่พันธุ์และพืชอาหารสัตว์ มีคะแนนเท่ากับ 4.20 คะแนน นอกจากนี้เกษตรกรมีความต้องการรับการสนับสนุนวัคซีนและยารักษาโรคในระดับมากเช่นเดียวกัน (4.13 คะแนน) และสุดท้ายคือเกษตรกรต้องการรับการสนับสนุนเงินทุนและเงินกู้เป็นอันดับสุดท้าย (3.80 คะแนน) โดยสรุปแล้วเกษตรกรต้องการรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตในระดับมากที่สุดคือมีคะแนนเท่ากับ 4.13 คะแนน ดังแสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 9 ระดับของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชิงกลาง จังหวัดน่าน (n=260)

ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกร	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ
ปัจจัยด้านองค์ความรู้			
การจัดการอาหารชั้นและอาหารหยาบ	3.73	1.10	มาก
การเลี้ยงดูสัตว์และการจัดการฟาร์ม	4.40	0.63	มากที่สุด
การจัดการพ่อแม่พันธุ์ (การจับสัตว์ การผสมจริง)	4.40	0.91	มากที่สุด
การผสมเทียม	3.80	1.32	มาก
การจัดทำแปลงพืชอาหารสัตว์	4.07	0.88	มาก
การสุขาภิบาลและรักษาสัตว์	4.13	0.92	มาก
การตลาดโคเนื้อ	3.73	1.44	มาก
การจัดทำบัญชี ต้นทุนการผลิต	3.20	1.08	ปานกลาง
เฉลี่ย	3.93	1.04	ระดับมาก
ปัจจัยด้านการผลิต			
การจัดการอาหารชั้นและอาหารหยาบในฟาร์ม	4.07	1.03	มาก
การเลี้ยงดูสัตว์และการจัดการฟาร์ม	4.00	1.07	มาก
การจัดการพ่อแม่พันธุ์ (การจับสัตว์ การผสมจริง)	4.33	0.90	มากที่สุด
การผสมเทียม	4.07	1.22	มาก
การจัดทำแปลงพืชอาหารสัตว์	4.07	0.96	มาก
การสุขาภิบาลและรักษาสัตว์	4.13	0.83	มาก
เฉลี่ย	4.11	1.00	ระดับมาก
ปัจจัยด้านการตลาด			
การวางแผนการผลิต	4.07	1.28	มาก
การจัดทำบัญชี ต้นทุนการผลิต	3.13	1.13	มาก
สถานที่จำหน่าย ราคา วิธีการซื้อขาย	4.00	1.25	มาก
เฉลี่ย	3.73	1.22	ระดับปานกลาง

ตารางที่ 10 ระดับความต้องการการส่งเสริม/สนับสนุนของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน (n=260)

ความต้องการการส่งเสริม/สนับสนุน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับ
ส่งเสริมองค์ความรู้			
องค์ความรู้ทางด้านอาหารสัตว์	4.27	1.16	มากที่สุด
องค์ความรู้ทางการจัดการและสุขภาพสัตว์	4.33	1.18	มากที่สุด
องค์ความรู้ทางการสืบพันธุ์ของสัตว์	4.47	0.91	มากที่สุด
องค์ความรู้ทางการตลาดโคเนื้อ	4.60	0.92	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.42	1.04	ระดับมากที่สุด
สนับสนุนปัจจัยการผลิต			
สนับสนุนพืชอาหารสัตว์	4.20	1.08	มาก
สนับสนุนวัคซีนและยารักษาโรค	4.13	1.06	มาก
สนับสนุนแม่พันธุ์	4.20	1.08	มาก
สนับสนุนน้ำเชื้อ	4.33	0.98	มากที่สุด
สนับสนุนเงินทุน/เงินกู้	3.80	1.15	มาก
เฉลี่ย	4.13	1.07	ระดับมาก

จากผลการศึกษาที่กล่าวข้างต้น พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการฯ ในเขตพื้นที่อำเภอเชียงกลางจังหวัดน่านนั้น นิยมเลี้ยงโคเนื้อเพื่อผลิตลูกจำหน่ายหรือโคตันน้ำ โดยมีประสบการณ์ในการเลี้ยงและเคยเข้ารับการอบรมการเลี้ยงโคเนื้อมาแล้ว แต่มีปัจจัยในการผลิตค่อนข้างจำกัด เช่นพื้นที่ปลูกหญ้าอาหารหยาบ และการสุขภาพสัตว์ยังไม่เหมาะสมเท่าที่ควร นอกจากนี้เกษตรกรยังมีความต้องการสนับสนุนทางด้านองค์ความรู้เรื่องการตลาดโคเนื้อ การวางแผนการผลิต และเทคโนโลยีการการสืบพันธุ์หรือการผสมเทียมเพิ่มเติมอีกมาก สภาพการเลี้ยงโคในพื้นที่อำเภอเชียงกลางมีความคล้ายกับการศึกษาของอดุลย์ (2537) ที่ได้ศึกษาสภาพการเลี้ยงโคพื้นเมืองในอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า วัตถุประสงค์ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงเพื่อเสริมรายได้ ส่วนอาหารที่เกษตรกรใช้เลี้ยงโคพื้นเมือง คือ หญ้าตามธรรมชาติ ไม่นิยมปลูกหญ้าหรือให้อาหารข้น และไม่เคยให้แร่ธาตุ เกษตรกรส่วนน้อยที่ให้แร่ธาตุแก่โคพื้นเมือง โดยส่วนใหญ่จะให้ในรูปแบบของเกลือ ส่วนโรคและการป้องกันโรค เกษตรกรมักไม่ให้ความสนใจในการทำวัคซีน ส่วนมากได้รับคำแนะนำ

เรื่องการป้องกันโรคจากเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์ การผสมพันธุ์ส่วนใหญ่ใช้พ่อพื้นเมือง ส่วนการจำหน่ายโคพื้นเมืองของเกษตรกรส่วนมากจะจำหน่ายให้พ่อค้าในท้องถิ่นที่รับซื้อถึงบ้าน เกษตรกรผู้เลี้ยงโคพื้นเมืองเกินกว่าครึ่งหนึ่งของเกษตรกรทั้งหมด ไม่ต้องการเลี้ยงโคลูกผสมเนื่องจากมีความคิดเห็นว่าโคลูกผสมเลี้ยงยาก มีเพียงส่วนน้อยที่ต้องการเลี้ยงโคลูกผสมโคเนื้อ การเลี้ยงโคพื้นเมืองของเกษตรกรมักประสบปัญหาในเรื่องของการขาดแคลนหญ้าสำหรับเลี้ยงโคมากที่สุด จากผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับบุญมี และคณะ (2548) ที่ได้ทำการศึกษารูปแบบการเลี้ยงโค-กระบือ ที่เหมาะสมกับพื้นที่ป่าทาม ตำบลตอนแรด อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ พบว่า การเลี้ยงของชาวบ้านในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบวิธี การเลี้ยง เนื่องจากมีข้อจำกัดในเรื่องพื้นที่ทำเลในการเลี้ยงลดน้อยลงไปเพราะพื้นที่เกิดน้ำท่วม ซึ่งเป็นผลกระทบที่เกิดจากการสร้างเขื่อนราศีไศลขวางกั้นแม่น้ำมูล และพื้นที่ทุ่งได้มีการบุกเบิกทำการเกษตร ซึ่งเกิดจากการขยายตัวของชุมชนเมือง ในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์ในการเลี้ยงที่เปลี่ยนไป จากในอดีตที่เลี้ยงเพื่อไว้ใช้แรงงานในการทำนาและเดินทาง ปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆเข้ามาใช้แทนแรงงานโค-กระบือ ชาวบ้านจึงเปลี่ยนวิธีการผลิตตามการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย ชาวบ้านได้มีการปรับเปลี่ยนไปเลี้ยงโคลูกผสม เนื่องจากขายได้ราคาสูงกว่าโคพื้นเมืองโดยไม่เลี้ยงเป็นฝูงใหญ่เหมือนในอดีต และมีการเลี้ยงลดจำนวนลง เพื่อเน้นคุณภาพและราคาที่สูงขึ้น เช่นเดียวกับการศึกษาของ วินิจ (2544) ได้ศึกษาสภาพการเลี้ยงแม่โคพื้นเมืองโดยวิธีการผสมเทียมในอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา พบว่า เกษตรกรมีการเลี้ยงโคโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นรายได้เสริม ซึ่งปริมาณแม่โคพื้นเมืองที่ใช้วิธีการผสมเทียมมีจำนวน 196 ตัว ในการผสมพันธุ์จะใช้น้ำเชื้อของพ่อโคชาร์โรเลย์และบราห์มันแดงเป็นหลัก เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา สวนยาง จึงมีพื้นที่ว่างเปล่ามาก ลักษณะการเลี้ยงใช้แบบผูกล่ามให้กินเลี้ยงหญ้าตามธรรมชาติ ไม่นิยมปลูกแปลงหญ้าเพื่อการเลี้ยงโค และไม่มีการให้อาหารข้นและก้อนแร่ธาตุ มีเพียงเกษตรกรบางส่วนที่ให้แร่ธาตุในรูปแบบของเกลือ การจำหน่ายโคลูกผสมส่วนมากจำหน่ายให้กับพ่อค้าในท้องถิ่นที่มารับซื้อถึงบ้าน แต่ก็ยังพบปัญหาในการเลี้ยงแม่โคพื้นเมืองที่เกษตรกรประสบมากที่สุดคือ การขาดพ่อ-แม่พันธุ์ และการให้บริการของเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ และในการศึกษาของ อธิชัย (2544) ที่ทำการศึกษาการเลี้ยงโคกบินทร์บุรีในพื้นที่จำกัด พบว่า การเลี้ยงโคเนื้อต้องใช้พื้นที่อย่างเหมาะสมโดยกำหนดอัตราส่วนระหว่างแปลงหญ้าต่อหน่วยปศุสัตว์เท่ากับ 24 ไร่ เห็นได้ว่าใช้พื้นที่พอสมควร แต่ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนไป พื้นที่เพื่อการเกษตรน้อยลง เกษตรกรมักประสบกับปัญหาด้านแหล่งอาหารสัตว์ตามธรรมชาติ เนื่องจากพื้นที่ปลูกพืชอาหารสัตว์ได้นำไปใช้ปลูกพืชเศรษฐกิจ สร้างโรงงานอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย ดังนั้นเกษตรกรจำเป็นต้องปลูกพืชอาหารสัตว์ของตนเอง โดยระดับพื้นที่

ที่เหมาะสมสำหรับการปลูกแปลงหญ้ากินนีแบบประณีตจะใช้พื้นที่ 0.7 ไร่ สำหรับการเลี้ยงโคเนื้อ 1 ตัว ลงทุนแปลงหญ้าในปีแรก 4,000-5,000 บาทต่อไร่ ใช้แรงงาน 1-2 คน อย่างไรก็ตามการเลี้ยงโคเนื้อลักษณะนี้เกษตรกรต้องมีความรู้ในการจัดการแปลงหญ้าเพื่อให้ได้ปริมาณที่เพียงพอและเหมาะสม นอกจากนี้สุทธิพงศ์ และคณะ (2546) ได้ศึกษาสถานภาพองค์ความรู้และศักยภาพการผลิตโคพื้นเมืองของเกษตรกรรายย่อยภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน พบว่า การเลี้ยงโคพื้นเมืองส่วนมากยังเป็นเกษตรกรรายย่อย ในลักษณะที่ผสมผสานในระบบไร่นา สภาพพื้นที่เลี้ยงตั้งอยู่ในทำเลเลี้ยงสัตว์สาธารณะของหมู่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าห่างไกลจากชุมชน อาศัยอาหารตามแหล่งธรรมชาติเป็นหลักและบางส่วนมีการผสมผสานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นบ้าง เกษตรกรยังขาดการรวมกลุ่มอย่างเป็นระบบ ขาดองค์ความรู้ด้านการจัดการพื้นที่เลี้ยงสัตว์ที่เหมาะสม ขาดข้อมูลด้านประชากรโคพื้นเมืองที่ชัดเจน ขาดแคลนอาหารสัตว์ตามฤดูกาล ขาดองค์ความรู้ด้านเทคนิคการคัดเลือก และปรับปรุงพันธุ์ รวมถึงเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการจัดการเลี้ยง การตลาด และขาดการจัดการด้านสุขภาพสัตว์ สอดคล้องกับการศึกษาของสุพรและเฉลิมศักดิ์ (2551) ศึกษาการใช้เทคโนโลยีการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรอำเภอรัตนบุรี จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ มีอาชีพหลักทำการเกษตรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 11.03 ไร่ และพบว่า ความรู้การผลิตโคเนื้อค่อนข้างต่ำ และเกษตรกรมีปัญหาเรื่องโรคและการป้องกันกำจัดโรคมากที่สุด และการศึกษาของณัฐวุฒิ (2548) ที่ทำการศึกษาค้นคว้าความต้องการการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดปราจีนบุรี พบว่า ปัญหาการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ได้แก่ ไม่มีความรู้ด้านการจัดการ พื้นที่ใช้เลี้ยงโคไม่เพียงพอ พื้นที่ปลูกหญ้าไม่เพียงพอ เกษตรกรต้องการความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงโคเพิ่มเติม ได้แก่ การฝึกอบรม การดูแลสุขภาพสัตว์ สัตว์ป่วย การคลอดลูก การจัดตั้งกลุ่มโคเนื้อสาธิต ส่วนความต้องการสนับสนุนการเลี้ยงโค ก็คือการให้บริการฉีดวัคซีนป้องกันโรคติดต่อ สนับสนุนยากำจัดพยาธิภายในและภายนอก การให้บริการผสมเทียมราคาถูกลง และสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืชอาหารสัตว์ราคาถูก นอกจากนี้พัชนี และมานะ (2550) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร อำเภอเมือง จังหวัดระยอง พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อเป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 45.33 มีอาชีพหลักทำสวน มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 13.88 ไร่ และพบว่า มีความต้องการ 1) ด้านความรู้และการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเลี้ยงโคเนื้อ ได้แก่ การผสมพันธุ์และการปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อ วิธีการรักษาโรคโคเนื้อ อาหารและการให้อาหารโคเนื้อ การปลูกและการจัดการแปลงหญ้าเลี้ยงโคเนื้อ 2) ด้านการสนับสนุนในการเลี้ยงโคเนื้อ คือ การผสมเทียมโคเนื้อ พ่อพันธุ์โคเนื้อ การฉีดวัคซีนป้องกันโรคและยากำจัดพยาธิภายใน แร่ธาตุอาหารเสริม เมล็ดพันธุ์หญ้า การผลิตเสบียงสัตว์และการจัดทำแปลงหญ้า 3) ด้านวิธีการส่งเสริม

การเลี้ยงโคเนื้อ คือ การเยี่ยมชมเป็นรายบุคคลถึงบ้านและฟาร์มและการจัดตั้งฟาร์มสาธิต 4) ด้านสื่อที่ใช้ในการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ คือ เอกสารคู่มือหรือวารสารและสื่อวีดิโอซีดี ส่วนปัญหาอุปสรรค ในการเลี้ยงโคเนื้อ พบในระดับมากได้แก่ ไม่มีความรู้ในการเลี้ยงโคเนื้อที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ไม่มีโคเนื้อพันธุ์ดีและราคาแพง ไม่มีเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มาให้คำปรึกษาแนะนำ ขาดโคได้ราคาต่ำ อาหารเสริมแร่ธาตุราคาแพง และพื้นที่เลี้ยงไม่เพียงพอ

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

1. สรุปผลการศึกษา

1.1. ข้อมูลพื้นฐานของเกษตรกร

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่เป็นเพศชาย และมีอายุระหว่าง 50-69 ปี เกษตรกรส่วนมากสมรสแล้ว และเป็นหัวหน้าครอบครัว ระดับการศึกษาของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ พบว่าเกษตรกรร้อยละ 56.92 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีเกษตรกรเพียงร้อยละ 11.54 ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี การเลี้ยงโคของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นอาชีพเสริม ร้อยละ 80.00 รายได้ของเกษตรกรส่วนใหญ่มาจากอาชีพเลี้ยงโคเนื้อ ร้อยละ 51.54 รองลงมา และร้อยละ 25.77 จากการทำเกษตร รายได้ครอบครัวของเกษตรกรโดยเฉลี่ย ส่วนใหญ่ มีรายได้ระหว่าง 10,001-20,000 บาท/เดือน รองลงมามีรายได้ระหว่าง 20,001-30,000 บาท/เดือน และมีรายได้จากการจำหน่ายโคอยู่ระหว่าง 10,000-50,000 บาท/ปี ส่วนใหญ่เกษตรกรทำการเลี้ยงไว้เพื่อเป็นพ่อแม่พันธุ์ โดยเลี้ยงโคเนื้อจำนวน 1-10 ตัว มีโคเพศเมียจำนวน 1-5 ตัว มีค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงโคประมาณ 2,000 บาท/เดือนขึ้นไป เกษตรกรส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการเลี้ยงโคมากกว่า 10 ปีขึ้นไป โดยเกษตรกรส่วนใหญ่คิดว่า จะเพิ่มการเลี้ยงโคมากขึ้นในอนาคต

1.2. ข้อมูลการเลี้ยงและสถานะภาพฟาร์ม

ในพื้นที่อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้แรงงานในครัวเรือนในการเลี้ยงโคเนื้อ แหล่งน้ำที่เกษตรกรใช้ส่วนใหญ่มาจากน้ำประปาภูเขา ประปาหมู่บ้าน และน้ำฝน รูปแบบในการเลี้ยงโคของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงแบบกึ่งขังกึ่งปล่อย พื้นที่ถือครองทางการเกษตรของเกษตรกรส่วนมากมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ย 1-10 ไร่ ใช้อาหารหยาบอย่างเดียวในการเลี้ยงโค โดยมีการให้แร่ธาตุก้อนให้โคกินตลอดทั้งปี แหล่งอาหารหยาบที่ใช้ในการใช้เลี้ยงโคมาจากพื้นที่ปลูกหญ้าของตัวเอง เกษตรกรผู้เลี้ยงโคส่วนใหญ่ไม่ได้ทำการผสมเทียม ส่วนเกษตรกรที่ทำการผสมเทียมจะใช้น้ำเชื้อจากกรมปศุสัตว์ ในการผสมเทียมโคของเกษตรกรส่วนมากจะให้เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์ทำการผสมเทียม สำหรับเกษตรกรที่ไม่ใช้การผสมเทียม เกษตรกรนิยมใช้พ่อพันธุ์คุมฝูง โดยใช้พ่อพันธุ์ 1 ตัวต่อแม่พันธุ์ 3 ตัว สำหรับการตายของโคใน

รอบปี ส่วนใหญ่ไม่มีการตายของโคในรอบปีที่ผ่านมาเลย การรักษาโคป่วยของเกษตรกรส่วนใหญ่เจ้าหน้าที่กรมปศุสัตว์เป็นผู้ทำการรักษา ในการทำวัคซีน/ถ่ายพยาธิโคของเกษตรกรส่วนใหญ่พบว่าทำปีละ 2 ครั้ง

1.3. แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อ และข้อมูลการตลาดโคเนื้อ

สำหรับแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการเลี้ยงโคเนื้อ และข้อมูลการตลาดโคเนื้อ (การขายและราคาขาย) ของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่านส่วนใหญ่พบว่า เกษตรกรส่วนมากใช้เงินทุนของตนเองในการเลี้ยงโคเนื้อ รองลงมาใช้เงินกู้จากโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ สำหรับวงเงินกู้เพื่อการเลี้ยงโคของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน กู้เงินเพื่อการเลี้ยงโคจำนวน 20,001-30,000 บาท ส่วนใหญ่มีการจำหน่ายโคเนื้อให้กับพ่อค้าคนกลาง รองลงมาเกษตรกรจำหน่ายให้กับสหกรณ์ต่างๆ รวมถึงจำหน่ายให้กับสมาชิกในกลุ่ม และเพื่อนบ้าน โดยส่วนใหญ่โคที่จำหน่ายมีอายุ 2 ปี หรือมีน้ำหนักโคที่จำหน่ายเท่ากับ 300-400 กิโลกรัม ลักษณะการจำหน่ายโคเป็นการกำหนดราคาโดยการประมาณด้วยสายตา

1.4. การได้รับการบริการ การส่งเสริมและสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ

การได้รับการบริการ การส่งเสริม และสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่พบว่า ส่วนใหญ่เกษตรกรได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงโคและได้รับการบริการด้านสุขภาพของโคจากกรมปศุสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้รับการฝึกอบรมโครงการเกษตรแปลงใหญ่ รองลงมาคือได้รับการฝึกอบรมโครงการเกษตรครบวงจร และเกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้ร่วมการดูงานต่างจังหวัด เกษตรกรเคยได้รับแม่พันธุ์โคที่สนับสนุนจากกรมปศุสัตว์เพื่อผลิตลูกโค

1.5. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ

ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่พบในการเลี้ยงโคของเกษตรกรส่วนใหญ่พบว่า เกษตรกรมีแหล่งอาหารหยาบไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงโคในฤดูแล้ง ส่วนข้อเสนอแนะของเกษตรกรส่วนใหญ่อยากให้มีความซื่อสัตย์ที่ยุติธรรม และมีตลาดรองรับการซื้อจำหน่ายโคเนื้อที่มั่นคง

1.6. ระดับคะแนนของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

การประเมินระดับของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่านนั้นพบว่าปัจจัยด้านองค์ความรู้ในด้านต่างๆมีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตในระดับมาก โดยองค์ความรู้ด้านการเลี้ยงดู การจัดการฟาร์มและองค์ความรู้ในการจัดการพ่อแม่พันธุ์ มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตมากที่สุด สำหรับปัจจัยด้านการผลิตต่อประสิทธิภาพในการผลิตในระดับมาก พบว่า การจัดการพ่อแม่พันธุ์ (การจับสัตว์ การผสมจริง) มีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตมากที่สุด รองลงมาคือการสุขาภิบาลและรักษาสัตว์ ส่วนทางด้านปัจจัยด้านการตลาดมีผลต่อประสิทธิภาพในระดับปานกลาง โดยการวางแผนการผลิตที่ดีมีผลต่อประสิทธิภาพการผลิตมากที่สุด รองลงมาคือสถานที่จำหน่าย ราคา วิธีการซื้อขายที่ยุติธรรม

1.7. ระดับคะแนนความต้องการในการส่งเสริมและสนับสนุนของเกษตรกรในโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ กรณีศึกษาอำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

เกษตรกรต้องการสนับสนุนองค์ความรู้และรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตในระดับมาก โดยต้องการการส่งเสริม/สนับสนุน องค์ความรู้ทางด้านการตลาดโคเนื้อมากที่สุด รองลงมาคือองค์ความรู้ทางด้านการสืบพันธุ์ของสัตว์ นอกจากนี้เกษตรกรยังมีความต้องการสนับสนุนน้ำเชื้อมากที่สุด รองลงมาคือสนับสนุนแม่พันธุ์ และสนับสนุนพืชอาหารสัตว์ วัคซีนและยารักษาโรคในระดับมาก เช่นเดียวกัน และอันดับสุดท้ายเกษตรกรมีความต้องการสนับสนุนเงินทุนและเงินกู้

1.8. การวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน และอุปสรรคที่เกิดขึ้นของการเข้าร่วมโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อในพื้นที่อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้จัดทำขึ้นเพื่อศึกษา และรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าร่วมโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อในพื้นที่อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน เพื่อทำการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน และอุปสรรคที่เกิดขึ้นของการเข้าร่วมโครงการ ซึ่งจากการศึกษาผลการดำเนินการส่งเสริมโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ ในพื้นที่อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน พบว่าหลังมีการส่งเสริมโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ ส่งผลให้เกษตรกรมีการเลี้ยงโคเนื้อเพิ่มมากขึ้น จุดแข็งของโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อ คือการที่ภาครัฐมีส่วนร่วมส่งเสริม และมีหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนผลักดันภาคการเกษตร และมีช่องทางการจำหน่ายอย่างชัดเจน ทำให้การดำเนินโครงการสามารถทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่มีจุดอ่อนคือเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการบางรายยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเลี้ยงโค และวิธีการขุนโค

ให้มีผลผลิตที่ตรงตามความต้องการของตลาด รวมไปถึงการให้อาหาร ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่มีการผสมอาหารใช้เอง และหญ้ามีไม่เพียงพอในช่วงฤดูแล้ง ขาดการจดบันทึกข้อมูลประวัติของโค รวมทั้งขาดเทคโนโลยีที่นำมาปรับใช้ในการเลี้ยงโค ซึ่งส่งผลให้การดำเนินโครงการฯ เป็นไปได้อย่างล่าช้า มีความเสี่ยงในด้านการเกิดโรคระบาด จากการจัดการที่ไม่ดี นอกจากนี้ยังมีความผันผวนของราคาโคเนื้อที่ขึ้นลงตามความต้องการของตลาด และขาดการเชื่อมโยงในระดับต่าง ๆ ตลอดห่วงโซ่อุปทาน

2. ข้อเสนอแนะ

เมื่อพิจารณาปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับประสิทธิภาพการผลิตของเกษตรกรในโครงการฯ รวมทั้งจุดแข็ง จุดอ่อน และอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับโครงการฯ สามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการระบบการเกษตรแบบแปลงใหญ่โคเนื้อให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการพัฒนาใน 3 ส่วน ได้แก่

1. พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในการส่งเสริมการดำเนินงานนโยบายและมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อให้นำความรู้ที่มีอยู่ไปถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรได้อย่างถูกต้อง
2. ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน ให้มีการแบ่งงานกันทำอย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในระบบการทำงาน
3. ส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อแก่เกษตรกรในพื้นที่ รวมทั้งการพัฒนาเทคโนโลยีทางการเกษตรที่เกี่ยวข้องเหมาะสมในการผลิตโคเนื้อของเกษตรกร

กิตติกรรมประกาศ

ผลงานวิชาการฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีเพราะความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก คณะอนุกรรมการวิชาการด้านการผลิตสัตว์ สำนักงานปศุสัตว์เขต 5 น.สพ. อนุสรณ์ หอมขจร ปศุสัตว์จังหวัดน่าน นายมานพ โชคดี นักวิชาการสัตวบาล-ชำนาญการพิเศษ นายวรเทพ ราชภัณฑ ปศุสัตว์อำเภอเมืองน่าน นายสุรเชษฐ์ ปันทิพย์ ปศุสัตว์อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน ดร. ธนาพร บุญมี สาขาสัตวศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยพะเยา ที่ได้ให้คำแนะนำปรึกษา พร้อมข้อคิดที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งกรุณาตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องของผลงานวิชาการมา โดยตลอดจนการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เสร็จสมบูรณ์ จึงใคร่ขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

บรรณานุกรม

กรมปศุสัตว์. 2556. ยุทธศาสตร์โคเนื้อภาคเหนือตอนบน เขต 5. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.dld.go.th/region5/images/stories/p2556/str/strategic%20beef2556.pdf> (13 พฤษภาคม 2561)

กรมปศุสัตว์. 2557. ข้อมูลจำนวนเกษตรกรและปศุสัตว์ ในประเทศไทย ประจำปี 2556. กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์.

จุฑารัตน์ เศรษฐกุลและคณะ. 2554. โครงการการวิจัยทดสอบระบบและต้นแบบการจัดการเนื้อโคธรรมชาติสู่ผู้บริโภค. ศูนย์เครือข่ายการวิจัยเทคโนโลยีเนื้อสัตว์. คณะเทคโนโลยีการเกษตร. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.

ณัฐวุฒิ มณีรัตน์. 2548 “ความต้องการส่งเสริมของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดปราจีนบุรี”. วิทยานิพนธ์ ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชา ส่งเสริมการเกษตรบัณฑิต วิทยาลัย, มหาวิทยาลัยขอนแก่น, จังหวัดขอนแก่น.

ญาณิน โอภาสพัฒนกิจ และจุฑารัตน์ เศรษฐกุล. 2548. สถานภาพการผลิตและการตลาดเนื้อโคของประเทศไทย. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการสถานภาพการผลิตและการตลาดเนื้อโคของประเทศไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

เทียมพบ ก้านเหลือง และคณะ. 2552. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การศึกษาห่วงโซ่อุปทาน (Supply chain) โคเนื้อในจังหวัดชุมพร และประจวบคีรีขันธ์. ชุดโครงการระบบการผลิตและการอาชีพการเลี้ยงโคพื้นเมือง. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อัครัง เมฆโหรา และณัฐนรากร จันทิมาน. 2552. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการระบบการผลิตและการตลาดโคเนื้อ จังหวัดตาก. ชุดโครงการขยายโอกาสธุรกิจเนื้อโคไทย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ธีรชัย ช่อไม้. 2544. การเลี้ยงโคกบินทร์บุรีโดยใช้พื้นที่แปลงหญ้าแบบจำกัด. ศูนย์วิจัยและบำรุงพันธุ์สัตว์กบินทร์ อ.กบินทร์บุรี จ.ปราจีนบุรี, สำนักพัฒนาปศุสัตว์และถ่ายทอดเทคโนโลยี กรมปศุสัตว์, สถานีทดสอบพันธุ์สัตว์ปราจีนบุรี.

บุญมี ไส้กัง, พิชัย เจริญหอม, สมบัติ ศิลาชัย, ประมวล เขียวอ่อน, ทองจันทร์ พันนา และสุนันท์ นามวิชัย. 2548. “รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ฉบับสมบูรณ์”. โครงการวิจัย รูปแบบการเลี้ยง

โค-เนื้อ ที่เหมาะสมกับพื้นที่ ตำบลดอนแรด อำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ประภาพร ขอไพบูลย์ และคณะ. 2552. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการต้นแบบระบบประกันคุณภาพเนื้อโคไทยธรรมชาติครบวงจร. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย. กรุงเทพฯ

พัชนี ขนิษฐวงศ์ และ มานะ อ่อนคล้าย. 2548. ความต้องการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร: กรณีศึกษา อำเภอมือง จังหวัดระยอง. วารสารสำนักสุศาสตร์สัตว์และสุขอนามัยที่ 2. ฉะเชิงเทรา

มนิสา นวลเต็ม. 2556. สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์การค้าสินค้าเกษตร สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์การค้า กระทรวงพาณิชย์. แหล่งสืบค้น:

<http://tpso.moc.go.th/img/news/1168-img.pdf>. วันที่สืบค้น 11พฤศจิกายน2561

วินิจ อ่องแก้ว. 2544. “สภาพการเลี้ยงแม่โคพื้นเมืองผสมเทียมในอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา”. ปัญหาพิเศษคณะสัตวศาสตร์ วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีสงขลา.

สำนักพัฒนาพันธุ์สัตว์ กรมปศุสัตว์. 2558. กรมปศุสัตว์เสวนาโคเนื้อไทยต้องไปรอด.[Online] Available]:
<http://secretary.dld.go.th/index.php/informationdld/newsdld/714-41-2558>.
 (11พฤศจิกายน2561)

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. 2546. ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ : บริษัท เพื่องฟ้าพรินต์ติ้งจำกัด

สุทธิพงศ์ อริยะพงศ์สรรค์, ประสาน ตั้งควัฒนา, เวชสิทธิ์ โทบุราณ, อดิศักดิ์ สังข์แก้ว และถนอมทาทอง. 2546. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การศึกษาสถานภาพองค์ความรู้และศักยภาพการผลิตโคพื้นเมืองของเกษตรกรรายย่อยภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. กรุงเทพฯ : สำนักงานสนับสนุนกองทุนการวิจัย.

อดุลย์ แหละหลီး. 2537. “สภาพการเลี้ยงโคเนื้อพื้นเมืองในอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสงขลา”. ปัญหาพิเศษคณะวิชาสัตวศาสตร์ วิทยาลัยเกษตรกรรมสงขลา.